

Gilleleje

Novellen “Gilleleje”, skrevet af Jan Sonnergaard, er en novelle fra novellesamlingen “Sidste søndag i oktober” udgivet i år 2000. Novellen omhandler hovedpersonen, en middelaldrende kvinde som i mange år har levet i en prekær situation i forhold til arbejde. Fra hendes tid ved arbejdsformidlingen, er hun midlertidigt ansat på forskellige arbejdspladser. Hun pådrager sig efterhånden nogle færdigheder, som resulterer i, at hun får et fast arbejde med ordentlig løn. Handlingsforløbet slutter med, hun igen begynder at drømme større, end det hun allerede har opnået. Efter novellen reflekterer forfatteren i førsteperson over kvinden i novellen, her sammenligner forfatteren med sangen “Frankie Teardrop”.

I handlingsforløbet fortælles der kronologisk om kvindens oplevelser på arbejdsmarkedet. Det starter ved arbejdsformidlingen. “I begyndelsen var der Arbejdsformidlingen [jobcentret].” (l. 1). Vi får ikke at vide, hvordan kvinden fandt sig selv i mangel på arbejde og derfor på jobcentret. Handlingsforløbet løber derefter kronologisk. “I en uge, hos “American Express” ude i Valby.” (l. 6), “Så derfor troede hun også på dem. I mange år” (l. 23), “Derfor kom der en dag den midlertidige ansættelse.” (l. 25). Vi får fortælt handlingen, i rækkefølgen som den er hændt uden flashbacks eller fremtidssyn.

Novellen handler i første omgang om, at kvinden går fra uholdbar beskæftigelse og dårlig økonomisk situation, til at hun opnår tilstrækkelige færdigheder, som hun bruger til at anskaffe et stabilt økonomisk holdbart arbejde. Dette fører til, hun også kan forbedre hendes levesituation, ved at flytte til en bedre lejlighed.

I begyndelsen går hun fra det ene dårligt betalte arbejde til det andet. “Det var lange dage, som startede kl. 06.00 ved deres ”Lynformidling” på Svanevej i Københavns Nordvestkvarter, og senere i Tøndergade på Vesterbro.” (l. 3). Hun arbejder på mange forskellige arbejdspladser, og da hun endelig får et bedre betalende arbejde inkasserede “bureauet stadig [...] 60% af bruttoindtjeningen” (l. 28). Hun har svært ved at holde et arbejde: “For det varede jo ikke ved, engagementet på Frederiksberg.” l. 35). Og hun starter ud i handlingsforløbet med lav selvtillid: “Det gjorde det aldrig.” (l. 35). Hun forholder sig kynisk til sin situation. Dette ser man i, hvordan hendes tanker er formidlet. “[...] de troede på hende.” (l. 21) Her er det forfatterens kursiv, som viser kvindens skepsis. “[...] som hendes veninde Iben roste hende for og kaldte ”forrygende”. (l. 28) Her har forfatteren skrevet adjektivet i citationstegn for at vise, det er noget Iben har sagt til kvinden, men at det ikke er kvindens egen holdning.

Efterhånden i handlingsforløbet observerer kvinden, hun har udviklet sig. De forskellige virksomheder, hun arbejdede i, brugte forskellige software-værktøjer. Hun startede ud med ikke at være særlig god til at bruge dem: “[...] hun vidste ikke hvad der var hvad og hvor de egentlige problemer lå, hvis der var problemer.” (l. 40). Men efterhånden udviklede hun sine færdigheder med værktøjerne: “[...] og hvis hun havde brugt den før, vidste hun også, hvorledes proceduren var for at logge sig ind og logge sig ud og skifte skærbillede og gemme og flette og lave makroer.” (l. 41). Udover færdigheder i værktøjerne udviklede hun også sine generelle færdigheder til at få arbejde: “Og efterhånden håndterede hun til perfektion det første møde med bossen, der altid kom forbi en uges tid efter hendes ansættelse. [...] Dér var gehør.” (l. 45).

Hendes udvikling resulterer i, at hun bliver ansat i en fast stilling: “Og efter femten år kom lyset, og hun fik en stilling. [...] Og den var fast.” (l. 52). Hun gik fra en fattig prekær situation, som kvinden beskrev som “mørk” (l. 11), og ender ud med en fast stilling med “[...] kapitalpension og opsparing [...]” (l. 56) og at kunne “[...] flytte fra klubværelset til en andelslejlighed.” (l. 57) og senere kunne hun “købe en ejerlejlighed” (l. 59). Hun går fra hvad hun beskrev som mørket til, hvad hun beskriver som lyset: “[...] efter femten år kom lyset” (l. 52).

Kvinden tror på dette tidspunkt, hun har opnået sine mål. Hun har fået et godt arbejde, en god lejlighed og høj selvtillid: "Og hermed var der endegyldigt orden. Usikkerheden var ovre. Hun rankede ryggen, og kunne være bekendt at se sig selv i spejlet. Da var hun 47." (l. 59).

Det er herefter man bliver præsenteret af den egentlige konflikt. "Og efter et stykke tid, hvor al energien var gået med at omstille sig til den nye virkelighed. Så begyndte hun at drømme igen." (l. 62). Selvom kvinden har opnået, hvad hun mente var "endegyldigt orden", så er hun drømmer hun altså videre. Hun gør sig store tanker om, hvilke oplevelser hun kunne få i Gilleleje. "Tænk sig blot at tage sin cykel, og så midt om sommeren at cykle op til Gilleleje. Der vil være mennesker, som venter på mig, og når jeg kommer, [...] Sikke en tanke! [...] Hvor bliver det dog vidunderligt!" (l. 69, 76, 79).

Handlingen fortælles af en 3.-personsfortæller med indre syn i kvinden. "Og det syntes hun egentlig var meget godt." (l. 50). Vi får altså fortalt, hvad kvinden tænker. Fortælleren er personbunden og fortæller handlingen ud af kvindens synsbillede: "For årene havde lært hende, at alt afhang af situationen. Og hun var en mester til at bedømme en situation." (l. 47). Her er det kvindens egen holdning og refleksion, fortælleren formidler. Det er kvindens egen vurdering at "alt afhang af situationen" (l. 47) og at "hun var en mester til at bedømme en situation" (l. 47). Vi bliver ikke fortalt, hvorfor det er eller, og vi får det heller ikke fortalt fra andres end kvindens eget synspunkt. Den subjektive fortæller stemmer også overens med andre steder i teksten, eksempelvis: "Der var mørkt" (l. 11). Her er der ikke objektivt mørkt fra en naturvidenskabelig betragtning, det er istedet kvindens subjektive holdning om den situation, hun er i.

Handlingsforløbet foregår over mange år. Eksempelvis: "Så derfor troede hun også på dem. I mange år." (l. 23), "[...] kontrakten lød på 9 måneder [...]" (l. 28) og "Og efter femten år kom lyset [...]" (l. 52). Kvinden oplever at være på mange forskellige arbejdspladser. Og det er disse mange oplevelser, der gør, hun udvikler hendes færdigheder: "Og efterhånden håndterede hun til perfektion det første møde med bossen, der altid kom forbi en uges tid efter hendes ansættelse" (l. 45). Tiden og stederne hun befinder sig viser, at det er en substantiel del af kvindens liv. Det tager 15 år af hendes liv at udvikle færdighederne og finde den faste stilling.

Vi får ikke meget fortalt om kvinden udover hendes elendighed i starten af handlingsforløbet. Vi ved, kvinden har en veninde: "[...] som hendes veninde Iben roste hende for [...]" (l. 28). I slutningen, da hun drømmer om Gilleleje, drømmer hun om "en opstemt ung mand" og at møde "gode og rare mennesker". "Tænk sig blot at tage sin cykel, og så midt om sommeren at cykle op til Gilleleje. Der vil være mennesker, som venter på mig, og når jeg kommer, vil de være glade og byde mig velkom men og invitere mig indenfor i et sommerhus, [...] jeg møder en opstemt ung mand i shorts og sejlørsko [...] vi går hånd i hånd langs strandkanten [...] Jeg vil kun møde gode og rare og kønne mennesker [...]" (l. 69). Ud fra dette kan vi tolke, kvinden sandsynligvis hverken er gift eller har et særligt stort socialt netværk. Det kan tænkes, der også er en hvis komorbiditet i et begrænset socialt netværk og at have svært ved at få ordentligt arbejde.

I slutningen af handlingsforløbet ender kvinden ud i en god og stabil finansiel situation. Hun har fået et godt arbejde og en god ejerlejlighed. Hun mener selv, at "hermed var der endegyldigt orden" (l. 59). Hun går fra at drømme om at sige op og begå selvmord: "[...] så vidt som der overhovedet kom fantasier, drejede de sig i disse år kun om a) at sige op efter fem minutter [...] og finde en tilpas skarp kniv i fælleskøkkenet på femtesalen, åbne et par vener og vente." (l. 17). Fra dette går hun til at spise "friske rødspætter med *persille* /Forfatterens kursive for at fremhæve, kvinden selv syntes, det er fint.]. Og kartofter fra Samsø. Hvis de var nye." (l. 65). Og det er her i dette bedre miljø, hun har overskud til at drømme om Gilleleje. "Og denne gang drømte hun rigtigt." (l. 68).

Sproget er, som man ville forvente, hvis det var kvinden selv, der fortalte. Sproget er til tider lav stil og skrevet som talesprog. “Han ringede hende personligt op, uden om bureauet, og han fortalte lige ud af posen, at hvis hun ville ha’ en stilling her hos dem, så kunne hun få den.”^(l. 53). Sætningen er sammensat, som talesprog. Informationen kommer løbende i sætningen som en tankestrøm, hvilket sætningskonstruktionen bærer præg af; “Han ringede uden om bureauet.” kunne eksempelvis have været en separat sætning, men sætningskonstruktion her giver teksten energi og flow, og bidrager til subjektiviteten. Der bruges talemåder som “lige ud af posen” og afskårede ord som “ha’”. Dette bidrager også til den subjektive fortællerstil.

De sidste 2 afsnit, er separat fra novellen. Her er det forfatteren, der i førsteperson reflekterer over kvinden i novellens liv. Forfatteren reflekterer over, hvordan kvinden kan holde til det. “Hvorfor i alverden har denne rare, blide og prøvede kvinde dog ikke for lang tid siden smidt ufortyndet saltsyre direkte i ansigtet på sin nærmeste boss, arbejdsformidlingskonsulent eller politiker.”^(l. 83). Og forfatteren kommer her ind på novellens egentlige tematik. “Maskinen fortsatte tungt og mekanisk, og nummeret fortsatte i én uendelighed, ligesom livet, ligesom virkeligheden”^(l. 94). Gennem beretningen om musiknummeret forklarer forfatteren tematikken, han er præget af. Tematiken er livet som en maskine, der fortsætter uendeligt. Kvinden i novellen, selvom at have arbejdet hårdt for at opnå hendes stilling, er stadig ikke tilfreds. Hun drømmer stadig om noget bedre. Fortælleren udtrykker endda, hvordan hun har mere kapacitet til at drømme, jo bedre hendes situation er. Først “var [det] sjældent hun så dét billede [af Gilleleje]”^(l. 12) og senere: “Og denne gang drømte hun rigtigt”^(l. 68). Den egentlige tematiken kan udtrages fra følgende uddrag.

Men stadig var der ikke lyst. Der var skummelt, nærmest skummelt, for der var ikke længere så mørkt at man ikke kunne se en hånd for sig, men på den anden side var lyset stadig så langt borte, at tunnelen virkede som en grav.

Jo mere man opnår, jo mere lys kan man se. Lys er her en metafor for drømme og ambitioner—altså der hvor man gerne vil være. Jo længere kvinder kommer i hendes karrier, jo mere drømmer hun om Gilleleje. Hvordan kan hun holde det ud? Hvorfor har hun ikke “midt ufortyndet saltsyre direkte i ansigtet på sin nærmeste boss”? Hvorfor har hun ikke sat “pistolen for sin egen tinding”? Kvinden er fanget i livets uendelig maskine. Hvordan kan hun holde det ud?

I artiklen »Morten Albæk til de unge: ”Nej, du kan ikke blive, lige hvad du vil”« af Morten Albæk, udgivet i Berlingske d. 13. maj 2020, forklarer Morten Albæk, hvordan nøglen til livet ikke er lønstigen eller gode karakterer. Nærmere, mener han, er det selvværd, selvværd og anerkendelsen af ens svagheder. Han siger: “[u]anset hvor mange (løn)trin, du når at kravle, kommer karrierestigen aldrig til at kunne frelse dig fra dine fortrydelser, når kisten lukker.” Og siger istedet, at “[d]en stige, jeg her taler om, er Selvværdens Stige. En stige, der står på et fundament af ærlighed. Over for dig selv og over for andre.”.

I novellen om kvinden, har kvinden fra hendes eget syn kun én vej at gå. Det er op ad karrierestigen, som Morten Albæk kalder den. Morten Albæk mener: “Kun i kraft af selverkendelsen vinder du muligheden for at udvikle et sundt og stærkt selvværd.” Fra dette perspektiv vinder kvinden ikke noget, ved at få bedre arbejde eller bedre lejlighed. Dette ser vi også i novellen. Selvom hun har fået et bedre arbejde, er hun ikke holdt op med at drømme om det bedre. Men kvinden i novellen vinder også selvværd og selvværd. Idet hun sætter sig ind i IT-systemerne og bliver god til at stille sig frem overfor chefen, bliver hun gladere for sig selv. “Hun rankede ryggen, og kunne være bekendt at se sig selv i spejlet.”^(l. 59). Forfatteren er da vildfarende, i sammenligningen med sangen i slutningen. Forfatteren ser kun livet som en uendelig maskine, fordi forfatteren kun kan se, at livet handler om, at man skal opnå mere—man bliver aldrig glad for, hvad man har,

man vil altid have mere. Her har Morten Albæk altså et andet syn. Han mener, man finder lykken udenfor maskinen, og at hvis man har selvrespekt udenfor maskinen, har man den også indeni.

Kun i kraft af selverkendelsen vinder du muligheden for at udvikle et sundt og stærkt selvværd.